

УДК 378.011.3-051:78

ЧЖАН БО

аспірант кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна
e-mail: 253532434@gg.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ОЦІНЮВАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті актуалізується проблема набуття майбутніми вчителями музики досвіду вокально-хорової роботи зі старшокласниками з точки зору художнього оцінювання мистецьких явищ в умовах факультетів мистецтв педагогічних університетів. Представлені основні методологічні підходи до формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками. Розкрито сутність та особливості суб'єктно-діалогічного, аксіологічного, герменевтичного, естетичного, феліксологічного, творчо-діяльнісного підходів. З урахуванням специфіки вокально-хорового навчання, автором окреслені подальші напрямки дослідження наукової проблеми.

Ключові слова: методологія, підхід, вокально-хорове навчання, майбутні вчителі музики, художньо-оцінювальні вміння.

Сучасне переобладнання системи освіти України, спричинене динамікою реформаторських змін в освітянській сфері, вносить доленосні корективи у зміст і стратегії розвитку української вищої мистецької освіти, основні характеристики який притаманні також галузі мистецької освіти Китаю. Оптимізуюча зумовленість даних змін скеровує вектор на інтеграцію із західно-європейським освітнім простором, наповненим осучасненим поглядом на навчальний процес, на суб'єктів навчального процесу, новими тактиками і технологіями підготовки фахівців. Переоцінка у даному контексті змісту мистецького навчання вносить рішучі зміни у його вокально-хоровий сегмент. У руслі означених вимог висвітлення специфіки підготовки майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи потребує зміни вектору у продуктивну площину розгляду її особливостей як мистецьких діяльнісних актів сприймання – розуміння – оцінювання – творення. Уміле спрямування студентів до розуміння оцінювання як інтелектуального сканування перипетій вокально-хорового процесу у руслі розуміння його якісних характеристик, оцінювання якісних перетворень загального хорового та особистісного змісту є стартом для перетворення особистісних спрямувань майбутніх учителів музики у площину продуктивного самостворення у вокально-хоровій роботі.

Завдання модернізації та вдосконалення вокально-хорової підготовки майбутніх учителів

музики розширює сферу дослідження специфіки розвитку художньо-оцінювальних умінь студентів у руслі ідей науковців у сфері мистецької освіти (Е. Абдуллін, О. Абдулліна, В. Антонюк, О. Апраксина, А. Болгарський, Л. Гаврилова, А. Козир, В. Лабунець, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Є. Проворова, А. Ражніков, А. Растригіна, О. Ростовський, О. Рудницька, І. Парфентьева, В. Федоришин, Л. Хлебнікова, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.) через призму оцінювально-ціннісних феноменів філософії творчості (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, Б.Новиков та ін.); «концепції оцінювання» (Г. Врігт, Дж. Дьюї, Дж. Мід та ін.); оцінювально-ціннісних концепціях (У.Джемс, Ч.Пірс та ін.); оцінювальної теорії емоцій (Н.Киященко, Н. Лейзеров, П.Симонов та ін.); індивідуальної психологічної теорії (А. Адлер); аналітичної теорії (Г. Юнг), інтелектуальної теорії (Ж. Піаже, О. Тихомиров та ін.); гуманістичної теорії (Е. Фромм); результативної теорії (Б. Скіннер); соціокультурної теорії (К. Хорні) у руслі ідей науковців у сфері вокально-хорового навчання студентів в системі факультетів мистецтв педагогічних університетів (В. Антонюк, А. Болгарський, І. Коваленко, П. Ковалик, А. Козир, Л. Куненко, П. Ніколаєнко, А. Растригіна, З. Софроній, І. Топчієва, Т. Смирнова, І. Цюряк та ін.) та наукових досліджень Лінь Є, Лінь Хай, Лінь Сяо, Лян Хайє, Лі Чуньпен, Сі Даофен, Сунь Гоцянь, Сунь Лінянь, Шень Цзінь Ге, Ха Ту, Ху Манлі, Чжан Лу, Чжан Цзінцзін, Чжан Яньфень, Чжай Хуань та інших.

Проблема художнього оцінювання в категорії встановлення причинно-наслідкових зв'язків між мистецькими фактами і явищами співвідноситься з центральною потребою мистецької освіти, яку Г. Падалка уособлює із забезпеченням гуманістичного спрямування художньої навчальної діяльності, цілеспрямованим перетворенням здобутків світового мистецтва у особистісний естетичний досвід, пошуком і відкриттям шляхів художнього розвитку особистості, що виявляється у формуванні художньо-образного мислення, сприйняття, здатності до естетичного оцінювання і творчих виявів у мистецтві [3].

Вокально-хорове навчання займає одне з провідних місць в системі фахової підготовки майбутніх учителів музики України і Китаю до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах. У процесі якої відбувається активне формування у студентів диригентських та вокально-хорових умінь і навичок, музично-естетичних смаків, художньо-виконавського світогляду в аспекті розвитку художньо-оцінювальної сфери майбутніх учителів музики для майбутньої продуктивної вокально-хорової роботи зі старшокласниками. Тому мета статі полягає у висвітленні методологічних підходів до розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики.

Набуття студентами досвіду вокально-хорової роботи з точки зору критичного оцінювання мистецьких явищ в умовах факультетів мистецтв педагогічних університетів є процесом емоційно-ціннісного збагачення, котре спрямоване на оволодіння вокально-хоровими компетенціями. Адже мегафункціональний діяльнісний масив керівника вокально-хорового процесу вбирає у себе невід'ємну, постійну, активізовану оцінювальну позицію впродовж всіх етапів роботи на зрізі сприйняття, розуміння, оцінювання, пошуку, вибору, корекції та творчої презентації мистецького продукту. Вокально-хоровий репетиційний процес опирається на принцип діалогічного спілкування, в якому диригент є «головнокомандувачем» і автором виконавської інтерпретації художніх образів хорових творів, «оцінювачем» і «коригувальником» наближення звукового результату до встановленої учасникам-хористам вимоги планки якості і чим більше невідповідностей реального звучання до задуму диригента, тим більше у нього виникає спроб змінити звучання і наблизити його до задуму.

Зупиняючись на розкритті особливостей вокально-хорової роботи з точки зору категорії оцінювання, варто наголосити, що загальний її художньо-виконавський масив, наповнений інформаційним змістом, так чи інакше, «фільтрується»

керівником, кожна деталь хорового процесу, кожен елемент хорової звучності проходить у свідомості диригента через призму оцінювання відповідності, оцінювання можливості, оцінювання вибору, оцінювання зворотнього зв'язку тощо, а відтак, вокально-хорова робота – це комплексна інтелектуально-творча діяльність керівника і колективу, націлена на результат у досягненні якого превалюють алгоритми і механізми оцінювання та відіграють провідну домінуючу роль. Спираючись на це, доцільно підкреслити, що формуванню оцінювального підходу майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи у процесі фахової підготовки сприяє ґрунтовний базис засвоєних інтегрованих знань з профілюючих дисциплін та оволодіння студентами комплексом диригентсько-хорових навичок та умінь.

Об'єктивно зумовлене існування рефлексивного аналізу і саморегуляції у вокально-хоровій діяльності, як компонент будь-якої творчої діяльності, спрямоване на осмислення, оцінювання (самооцінку) факторів, причин відповідно тих чи інших репетиційних стратегій керівника, пізнання смислу і художніх цінностей мистецьких творів у площині трансляція – зворотній зв'язок створюють умови для формування активної творчої позиції студентів під час роботи з навчальними вокально-хоровими колективами, прискіпливої художньо-оцінювальної діяльності, що призводить до її пізнання і перетворення.

Дослідження специфіки розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики, як наукової проблеми, вимагає залучення методологічного арсеналу багатьох наукових галузей, що уможливорює використання наукових положень і дослідницьких стратегій у визначенні основних наукових підходів до розробки організаційно-методологічної системи формування означеного феномену у руслі позиції О. Отич [2, 81]. Відповідно зазначених вимог, індикаторами нашого наукового пошуку виступають суб'єктно-діалогічний, аксіологічний, герменевтичний, естетичний, феліксологічний, творчо-діяльнісний підходи. Вони складають методологічну основу нашого дослідження і відповідають філософському, загальнонауковому і мистецтвознавчому рівням, які є взаємопов'язаними, взаємодоповнюючими та відносно рівноправними.

Передумови суб'єктно-діалогічного підходу закладені світовою гуманістичною філософією (Г. Батіщев, В. Вернадський, М. Каган, О. Лосев та ін.) у розумінні особистості як системи якостей відносно самостійних її просторів з урахуванням її унікальності та цінності «найвищої над усе» (В. Вернадський), як суб'єкта навчальної діяльності,

наділеного здатністю до саморозвитку, як повноцінної особистості, яка має свій індивідуально-заданий шлях розвитку. Дослідження Г. Балл, М. Бахтіна, В. Біблера, А. Лазурського, В. Мединцева, Г. Падалки, О. Рудницької, Р. Штернберга та ін. підтверджують доцільність використання суб'єктно-діалогічного підходу до розвитку художньо-оцінювальних умінь студентів у процесі вокально-хорового навчання. Екстраполяція поглядів поважних науковців на проблему нашого дослідження дозволяє розглядати майбутнього вчителя музики як суб'єкта освіти, суб'єкта мистецьких перетворень, наділеного особистісними творчими властивостями, специфічними когнітивними інтелектуальними механізмами, суб'єктною формою адаптації до вимог мистецького середовища та суб'єкчним стилем спілкування й оцінювання творів вокально-хорового мистецтва.

Специфіка суб'єктно-діалогічного підходу до формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики полягає у тому, що процес оцінювання перипетій вокально-хорової діяльності орієнтується на суб'єктів-носіїв певних культурно-мистецьких інформаційних просторів як унікальних творчих особистостей. У цьому аспекті суб'єктно-діалогічний підхід до формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики передбачає суб'єкт-суб'єктний діалог з творами музичного мистецтва, оперування мистецькою інформацією, узгодження якісних потреб власного культурного простору з інформаційним масивом художньо-мистецьких характеристик суб'єкта-носія – мистецьких, зокрема вокально-хорових творів.

Визначення аксіологічних підстав оцінювальної діяльності студентів опирається на філософські, психологічні, педагогічні теорії, в яких особистість розглядається у цілісному, багатовимірному, самоцінному, вільному вимірі, наповнена власним ціннісним змістом, відкрита до розуміння природи, ієрархії та загальної значущості цінностей. Методологічні основи даного підходу висвітлено у роботах О. Асмолова, М. Бубера, В. Василенко, Д. Дьюї, Д. Леонтєва, О. Олексюк, Г. Щербакова та ін. Оцінювальна діяльність в аксіологічному вимірі виявляється на думку М. Бубера в оцінюванні та узгодженні наявних потреб з ціннісними орієнтирами, конструюванні власного життєвого простору відповідно власних цілей і цінностей, прагненні до досконалості через механізми оцінювання – пошук, оцінювання – конструкція, оцінювання – втілення, оцінювання – рефлексія, оцінювання – корекція, оцінювання – шляхи покращення [1].

Аксіологічний підхід до розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики в умовах вокально-хорового навчання відкриває

простір до формування у студентів власної стійкої системи професійних цінностей і ціннісних орієнтацій, тверду суб'єктну ціннісну позицію, які висловлюють внутрішню основу художньо-оцінювальних відносин з вокально-хоровим процесом загалом та з її учасниками зокрема і спрямовані на оцінювання доцільності міри власних домагань сформованому ціннісному ідеалу.

Орієнтація на герменевтичний підхід дозволяє спрямувати зміст форми та методи підготовки майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи у розумінні ними генералізованої мети і цінності оцінювальної діяльності в аспекті визначення можливих шляхів її перетворення. Відповідно, оцінювальна діяльність студентів у категорії розуміння сенсу, як інтегрованого компонента вокально-хорової діяльності, повинна пройти шлях критичного осмислення для подальшого надання впевненості управлінським діям.

Застосування герменевтичного підходу є принциповим з огляду на те, що конструювання студентами оцінювального комплексу вокально-хорового процесу впливає на змістовні, структурні та змістові характеристики вокально-хорової роботи. Крім того, спрямування процесу вокально-хорового навчання на герменевтичне оцінювання студентами власних художніх досягнень активізує їх мотиваційну сферу, дозволяє виявити їх психологічні особливості, проникнути в їхні цілі, думки, волю і почуття, надати адекватну оцінку їх діям і результатам дії, зрозуміти їх механізми. Значимість герменевтичного підходу полягає, також, у висвітленні пріоритетності рефлексії саморозуміння студентами себе з позиції оцінювання власної особистості, самооцінки власного рівня вокально-хорової компетентності.

Необхідність обрання естетичного підходу як методологічної основи дослідження зумовлено тим, що розширює простір фахового становлення студентів у сфері «дослідження активної ролі чуттєвих образів» в об'єктивній естетичній реальності під час з'ясування студентами «значущості художніх творів чи художніх образів з позицій уявлень про прекрасне» (Г. Падалка) [5, 104]. З фізіологічної точки зору естетичне оцінювання опирається на роботу ретикулярної формації мозку, підтвердженням чого є наукові праці П. Анохіна, М. Амосова, М. Кагана, Г. Костюка, О. Леонтєва та інших, у чий роботі підтверджений вплив міри естетичної цінності образу бажаного майбутнього на свідомість і почуття, що послуговує для особистості основним критерієм оцінювальної діяльності.

Естетичний підхід детермінує ідею чуттєво-емоційної основи оцінювання якісних характеристик вокально-хорового процесу, актуалізує

інтелектуальні механізми пошуку відповідності звучання вокально-хорового колективу естетичному ідеалу, сконструйованому впродовж слухання й оцінювання різноманітних інтерпретацій мистецьких творів.

Феліксологічний підхід (від лат. «felix» – «щасливий», «несе щастя») виступає як новий напрямок методологічних підходів до навчального мистецького процесу, висуває проблему щастя як педагогічну проблему, дає змогу трансформувати мету і зміст вокально-хорового навчання у суб'єктивну категорію «щастя», у розумінні «щасливого входження» (Н. Щуркова) [5, 34] студентів у сучасний контент художньої культури для вільного і продуктивного оцінювання її ціннісних характеристик.

Підтримку у розумінні необхідності даного підходу до розвитку художньо-оцінювальних умінь студентів у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками в аспекті «викликати радість» від спілкування дітей з музикою знаходимо у ідеалістичній позиції Ж. Снідерса про те, що «музика створена, щоб бути загальною частиною краси, щоб народжувати досвід сприйняття краси. А краса існує, щоб дарувати радість, радість естетичну, радість специфічну..., головне – досягнути активного сприйняття музики і безпосередність активного захоплення від спілкування з нею» [4, 25].

В інтерпретації феліксологічного підходу до формування художньо-оцінювальних умінь студентів провідною тезою є гедоністичне спрямування вокально-хорового навчання, що «має на меті акцентування ролі естетичної насолоди в сприйнятті і творенні мистецтва», цілеспрямоване створення педагогом «ситуації успіху» для «естетично виповненого споглядання, зачарування, милування мистецькими творами», відчуття радості від художнього пізнання, насолоди від зустрічі з прекрасними образами «від можливості доторкнутися до Краси» (Г. Падалка) [4, 54], стану захопленості, радості, щастя, комфорту, задоволеності мистецтвом.

Орієнтація на творчо-діяльнісний підхід стверджує зв'язок між вокально-хоровою навчальною діяльністю майбутніх учителів музики та оцінювальними процесами, які відбуваються у свідомості студентів, що дозволяє скеровувати студентів до скрупульозного оцінювання шляхів і перипетій організації власної роботи з хором. Основні принципи творчо-діяльнісного підходу чітко сформульовані О. Анісімовим, А. Деркачом, О. Леонтьєвим, Г. Щедровицьким як процесу оцінювання норми і діяльнісного втілення норми. Даний підхід визначає творчу діяльність майбутніх учителів музики як основну умову вокально-хорової роботи і домінуючу в ній художньо-оцінювальну складову для досягнення визначеної норми.

Можливості творчо-діяльнісного підходу до формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики виявляються у феномені творчості як інтегральної якості, опосередкованої діяльнісною позицією особистості щодо творчого самоствердження, самовідтворення, саморозвитку у бажанні самовиявлення, самореалізації, а відтак, зумовлює її успіх у творчості, яка є головною ознакою вокально-хорової діяльності. У такому зв'язку можливо розглядати творчо-діяльнісний підхід до формування творчої особистості майбутнього вчителя музики як стимулювання художньо-оцінювальної діяльності студентів, спрямування їх до творчих перетворень вокально-хорового простору.

Отже, проаналізовані вище методологічні підходи до розвитку художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики та їх позиційне впорядкування свідчать про усвідомлене призначення кожного у методологічному полі досліджуваного феномена та відкривають шлях до розробки компонентної структури формування художньо-оцінювальних умінь майбутніх учителів музики у процесі підготовки до вокально-хорової роботи зі старшокласниками.

Список використаних джерел

1. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Мартін Бубер. – К.: Дух і літера, 2012. – 272 с.
2. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія / О.М. Отич; за наук. ред. І.А. Зязюна. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
4. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. – Вид. друге, доповн. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 402 с.
5. Щуркова Н. Е., Павлова Е. П. Воспитание счастьем, счастье воспитания. Педагогическая технология воспитания счастливого человека в школе. – М. : Центр «Педагогический поиск», 2004. – 160 с.

References

1. Buber M. (2012). *Ya i ty. Shlyakh lyudyny za khasyds'kym vchennyam* [Me and you. The path of man for the Hasidic doctrine]. Kyiv: Dukh i litera, 272 [in Ukrainian].

2. Otych O. M. (2009). *Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoyi individual'nosti maybutn'oho pedahoha profesynoho navchannya : teoretychnyy i metodychnyy aspekty : monohrafiya* [Art in the system of development of creative personality of the future teacher of professional education: theoretical and methodical aspects: monograph]. Chernivtsi : Zelena Bukovyna, 752 [in Ukrainian].
3. Padalka, G.M. (2008). *Pedagogika mistectva (Teoriya i metodika vikladannya misteckih disciplin)* [Pedagogics of art (Theory and methodology of teaching of artistic disciplines)]. Kyiv : Education Ukraine, 274 [in Ukrainian].
4. *Teoriya ta metodyka mystets'koyi osvity* (2011). *Naukova shkola H. M. Padalky. Kolektyvna monohrafiya* [Theory and methodology of artistic education. Scientific school G. M. Padalka. Collective monograph]. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, 402 [in Ukrainian].
5. Shchurkova N. E., Pavlova E. P. (2004). *Vospytanye schast'em, schast'e vospytanyya. Pedagogicheskaya tekhnologyya vospytanyya schastlyvoho cheloveka v shkole* [Education of happiness, the happiness of education. Pedagogical technology of bringing up a happy person in school]. Moscow :Tsentr «Pedagogicheskyy poysk», 160 [in Russian].

Чжан Бо Методологические подходы к развитию художественно-оценочных умений будущих учителей музыки

В статье актуализируется проблема приобретения будущими учителями музыки опыта вокально-хоровой работы со старшеклассниками с точки зрения художественной оценки художественных явлений в условиях факультетов искусств педагогических университетов. Представлены основные методологические подходы к формированию художественно-оценочных умений будущих учителей музыки в процессе подготовки к вокально-хоровой работе со старшеклассниками. Раскрыта сущность и особенности субъектно-диалогического, аксиологического, герменевтического, эстетического, феликсологического, творческо-деятельностного подходов. С учетом специфики вокально-хорового обучения, автором очерчены дальнейшие направления исследования научной проблемы.

Ключевые слова: методология, подход, вокально-хоровое обучение, будущее учителя музыки, художественно-оценочные умения.

Zhang Bo. Methodological approaches to the development of artistic and evaluative skills of future music teachers

The article actualizes the problem of acquiring the experience of vocal and choral work with senior pupils from the point of view of artistic appreciation of artistic phenomena in the conditions of faculties of the arts of pedagogical universities, which predetermines the search for new perspective forms and methods that contribute to the formation of artistic and evaluative skills of future music teachers in the process preparation for vocal and choral work with senior pupils. The author of the article relies on modern concepts of humanization of artistic education, which emphasizes the necessity of forming the creative personality of future specialists in the field of musical art, aimed at the ideals of high art. Emphasizing the creative nature of vocal and choral activities, the author focuses on its main characteristics, which contribute to the active formation of students of conducting and vocal and choral skills, musical and aesthetic tastes, artistic and performing worldview in the aspect of the development of the artistic and evaluative field of future music teachers. for future productive vocal-choral work with senior pupils. The author's main goal is to highlight methodological approaches to the development of artistic and evaluative skills of future music teachers in the process of vocal and choral learning. The article proves that the formation of the artistic and evaluation skills of future music teachers requires the change of the vector into the productive plane of consideration of its features as artistic activity perception acts – understanding – assessment – creation on the basis of complementary methodological approaches, namely: subjective-dialogical, axiological, hermeneutic, aesthetic, felixological, creative activity. Without pretending to cover the illuminated problem, the author of the article nevertheless attempted a methodological substantiation of the declared problem, which paves the way for the development of a component structure for the formation of artistic and evaluation skills of future music teachers in the process of preparing for vocal and choral work with senior pupils.

Key words: methodology, approach, vocal-choral education, future music teachers, artistic appraisal skills.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2018